

Andrius Bautronis

27 m.

2014 07 17-18

Štai ir išaušo diena, kada dar kartą susitikrinti kuprinę ir traukti link Vilniaus, iš kur ir pajudėsime į Maskvą, o iš Maskvos į Krasnojarską. Kelionė iki Vilniaus sėkminga, aišku, jaudulys ir nuolatinės mintys kaip viskas pavyks, kaip viskas dėliosis ne apleidžia nei minutei. Judu link sutartos vietos, kur turi susirinkti visa mūsų darni komanda. Neišvengiamai einant link sutartos vietos matai praeivius, o jie tave. Vieni šypsosi, kiti linki sėkmės. Didelė kuprinė ant pečių, plevėsuojanči trispalvė ir marškinėliai su užrašu ant krūtinės „Misija Sibiras 14“ išduoda aplinkiniams kas aš ir kur mes trauksime.

Susitikus visiems sutartoje vietoje aptariame paskutinius išvykos elementus ir judame link Vilniaus geležinkelio stoties, kur mūsų laukia būrys gerų ir nuotaikingų asmenybių, pasiruošusių mus išlydėti ir norinčių mums ištarti „gero kelio ir sėkmės“. Trumpa spaudos konferencija, pokalbiai su buvusių ekspedicijų dalyviais ir atriedančio traukinio dundėjimas mums primena, kad jau laikas tarti visiems čia esantiems sudie ir lipti į traukinį, kuris mus nugabens į rytus... traukiniai modernūs ne taip kaip buvo mūsų tautos tremtiniam.

Paskutiniai susirinkusiems sudie, rankose juodos duonos kepalas, veide šypsena, o mintyse vien ryžtas ir siekiai, kuriuos tikiu įgyvendinti. Traukinys pajuda, pro mažytį langelį iškišų savo mažąją trispalvę ir mojuoju ja vis lydintiems asmenims susirinkusiems mus išlydėti...

Mes jau judame. Neužilgo pasienis ir mes jau ne Lietuvoj. .. Tarpusavio šurmuly, kalbos ir nejučia atėjęs vakaras, kuris primena, kad diena baigiasi ir mūsų laukia kitas rytojus.

Traukinys dunda, asociacijos įvairios, mintys nuolat keičiasi kaip ir pro langą matomi vaizdai... Jau ankstyvas rytas, o mes jau netoli Maskvos. Pasitinka mus pirmi Maskvos priemiesčiai ir galiausiai

stojame vienoje iš geležinkelio stočių Maskvoje. Saulėta. Išlipus mus pasitinka Lietuvos ambasados atstovai. Keliaujame į ambasadą, kurioje puikiai ir mielai priimami. Laikas susipažinti su ambasada ir jos veikla. Vėliau traukiame link miesto. Laikas mieste praeina gana greitai ir ruošiamės vykimui į oro uostą.

Mes oro uoste. Man tai pirmasis skrydis, tai imu mėstyti, kaip viskas pavyks. Visko prisiklausęs kaip kam būna skrendant. Sėdžiu lėktuve ir laikiu to pirmojo skrydžio. Lėktuvas pajuda ir štai jis jau ore. Mano pirmas skrydis pavyko. Beliko saugiai nusileisti Krasnojarske.

2014 07 19

Lėktuvas nusileido Krasnojarsko oro uoste. Ankstyvas rytas, laiko skirtumas 5 val. pagal Lietuvą. Oro uoste mus pasitinka Krasnojarsko lietuvių bendruomenės pirmininko pavaduotojas Saulius. Trumpai susipažinę sėdame į mikroautobusą ir traukiame link Liesosibirsko. Kelias pakankamai geras, tačiau vairuotojas lekia smagiai, visas autobusiukas šokinėja ir jame esantys asmenys – tai mes J. Sauliaus anūkas Antanas vyksta su mumis – mūsų užduotis išmokinti jį kažkiek kalbėti lietuviškai. Viskas pereina prie to, kad juokai išsirutulioja į tai, kad Tomas planuoja būti istorijos mokytoju ir pradeda aiškintis, kas, kur, kaip ir pan., o jo mokytojo pagrindai prasideda „zacyrkos“ virimo aiškinimusi ir mūsų pokalbį tarp manęs kaip mokytojo ir jo kaip būsimo mokytojo palydi skardūs juokai. Antanas klauso, o jam pagal galimybes Julija arba kiti autobuse esantys asmenys išverčia kas čia per juokai. Pasibaigus viso autobusėlio šurmuliui kai kas pagal galimybes ima snausti.

Atvykstame į Liesosibirską, sustojame prie svečių namų „Kedras“. Įspūdis geras. Elektra dingusi, pastatas kaip ir daugelis čia esančių nuo statybos neremontuoti, vidury miesto žolės ir kiečiai, keliuose automobiliai – Žiguliai ir Nivos. Džiaugiamės, kad turėsime, kur sausai miegoti. Registratūroje tamsu, tai registratorė atnešė galinga žibintuvą, kad galėtume užpildyti reikiamus dokumentus ir pasiimti raktus. Įsikuriame. Einame į kavinę valgyti. Vidury kavinės kibiras nes lubos kiauros, gaminti negali – dingus elektra. Einame į kitą. Kitoje mus priima, bet susėdus ir ten tamsu – dingus elektra. Po – min.

atsiranda. Kol gamina, jau kai kas miega. Pavalgome ir judame į „Kedrą“. Kiti išvažiuoja pirkti įrankių, maisto. Vakarienę gaminame patys. Aptarę rytojaus darbus vakarojame ir vienas po kito judame miegoti. Išvykusieji į miestą minėjo, kad atsirado prašiusių išvežti juos į Europą. Merginoms gatvėje moteris davusi agurkų ir apgailestavusi, kad negalinti jų pasikviesti į namus. Tai taip mus pasitiko Liesosibirskas pirmąją dieną.

2014 07 20

Jau rytas, puikus oras, paliekame „Kedro“ viešbutį ir judame į stotelę iš kurios judėsime į kapines. Dar ilgai mūsų atminimuose išliks „Kedro“ viešbutis su savo aplinka ir įdomybėmis – dingusi šviesa, istorinė aplinka ir pan.

Pasiekiamo stotelę visi apsiginklavę darbo įrankiais vienų rankose pjūklas, kitų, kirvis, o aš pasiimu būsimo kastuvo kotą, kotą, atrojome galingai. Nusiteikę kuo greičiau imtis darbų tvarkant kapines. Neilgai laukus atvažiuoja autobusas „PAZ“. Visi nusišypso ir bando prisiminti, kuriame dešimtmetyje važiavo tokios markės autobusu J. Įlipame šalia vairuotojo sėdi kontrolierė, rankoje laiko ritinėlį su bilietais ir mus pamačiusi mieliai šypsosi – mes atsakome tuo pačiu. Mūsų sutiktai konduktoriai apie 45 – 50 metų ir matosi, kad linksma moterėlė. Aš, Julija, Guoda ir Viktorija įlipome per pirmas duris sėdame priešais kontrolierę. Prasideda nedrąsus pokalbis. Su kontroliere. Pradedu rusiškai „pleventi“ ir aš. Džiugu, kad ji mane supranta, tada suprantu, kad su savo rusų kalbos žiniomis neprapulčiau. Pasiekiamo pokalbio kulminaciją, kada kontrolierė paklausia kam tas kotas, kurį laikau rankoje, atsakau „eta lapatai“ ir nuvilnija juokas, imu rodyti kaip viskas atrodys. Ji viską suprato kaip kas ir pan. , bet viskas suprantama, kad tai bus kastuvui. Sustoja mūsų linksmasis autobusiukas Nr. 13. Mes išlįpame ir kontrolierė šypsodamasis pradeda šaukti „lapatai, lapatai „ Mums juoko ir įspūdžio apie autobusu nuotyki visai dienai.

Išlipę iš autobuso judame į kapines. Jaučiu, kad esame stebimi vietinių gyventojų. Prieiname garažus ir imi galvoti, tai ne jau kapinės šalia garažų, kur matosi vien miškas. Pasukame kairiau ir miško

tankmėj pamatome katalikiškus kryžius, aišku, iškarto mintis, tai lietuvių amžino poilsio vieta. Priename arčiau, sustingsti, kada pamatai lietuviškai užrašytus vardus pavardes ant kryžių ir cementinių paminklų. Sustingstu, nustembu – kapinės apleistos iki negalėjimo. Atrodo, kad čia jau daugelį metų nebuvo įžengęs žmogus, nors šalia lietuvių kapų didesnė dalis rusų kilmės asmenų kapinės. Pilnai pasiruošę darbui: nusiimame kuprines, purškiamės purškalais, dedamės tinklelius ir imamės darbų. Imamės darbo. Aš su Tomu ir Tadu imamės vieno iš daugelio kapų metalinės tvoros atstatymo. Atkeliam tvoras, sutvirtiname, ištiesiname, sutvarkome žemes siekiant atkurti buvusį kapinių vaizdą. Sutvarkius vieną kapą einame prie kito, ir taip vieną kapą keičia kitas ir pan. Mane aplanko mažas džiugesys, kada prieini prie kryžiaus ar mūrinio monumento pamatai užrašą „išvykęs arba išgabentas į Lietuvą“, tada supranti, kad to asmens palaikai jau ilsisi Lietuvos žemėje, bet daugelis taip ir likę tolimojo Sibiro žemėje...

Vienas iš tų kapų paliko didelį įspūdį. Kapas pilnas žolės, samanų, prikritusių šakų ir augančių medžių. Raunu, tvarkau, pradedu plėsti susidariusią derną ir nutraukus žolę su derna man prieš akis atsivėrė cementinis antkapis. Smalsumas ir jaudulys verčia skubėti. Pabaigus valyti antkapį išryškėja išlietas kryžius ir amžinos ramybės simbolis ATA. Gaila, kad laikas, vėjas, lietus ir sniegas ištrynė nuo kryžiaus esančioje lentelėje buvusio asmens vardą pavardę. Visa komanda paniro į asmeninių istorijų paiešką. Vis pasigirsdavo vieno, kito dalyvio balsas su ištarta pavarde. Praėjus tam tikram laikui, vaizdas tampa vis labiau panašesnis į lietuviškas kapines.

Pietų metu išeiname į vietinę lentpjūvę parsinešti medienos mūsų pirmajam kryžiui. Arnoldas surado kur galima įsigyti medienos, kuri pavirs lietuvišku kryžiumi. Nuėjome apie , km. ir iš ten dirbusių kirkizų nusipirkome 6 metrų pjautinės medienos. Nueiti buvo lengviau nei pareiti su toko sunkumo ir dydžio mediena, tačiau aš nešiau su ideja, kad tai bus rimtas atminimas mūsų tremtinių atminimui, kurį padarysime iš nupirktos medienos.

Parnešus pavalgome ir sutarėme, kad Gytis, Lukas, Tadas ir Giedrius lieka prie kryžiaus darymo, o kita komandos dalis einame toliau tvarkyti kapų. Kita dalis judame į kitas Liesosibirsko kapines, kur turime rasti ir sutvarkyti ten esančius kapus. Išsileidžiame į kelią, maždaug apie 7- 8 km. į vieną pusę miestu. Einant girdime autobuso „PAZ“ signalą, pažiūrime, o ten mūsų 13 autobusas ir jame sėdinti kontrolierė, kurią vadinome „Lapatai“. Atėjome į tikslą. Kapinės skirtos rusam, šiuo metu veikiančios. Vaizdas baisus, krūmai, žolė, šiukšlės ir t. t. nieko nepadarysi, matyt tokia jau jų tvarka. Pasiskleidžiame ir ieškome lietuvių kapų. Randame daugiau nei 5 lietuvių kapus, aišku, kapai jau vėlesnių laikų, tai pavardės ant paminklų užrašyti rusų kalba ir pan. Suradę ir sutvarkę kapus judame link mūsų komandos draugų, kurie tvarko pirmines kapines ir daro kryžių. Vėl sutinkame „Lapatai“, o taip pat ir nemažai karvių, kurios kaip nekeista vaikštinėja laisvai po 60 – 70 tūkstančių žmonių gyvenančio miesto teritorijoje.

Vakarop paliekame kapines ir judame į Liesosibirsko kultūros namus, kur nakvosime dvi naktis. Dalis asmenų eina į susitikimą su lietuviu, kuris kaip paaiškėja čia atvyko 1963 m. savanoriškai, užsidirbti, tai mūsų nuostabai jis tikrai ne tremtinys. Vakarop kultūros namų darbuotoja keturioms mūsų komandos merginoms duoda pasimatuoti rusų liaudies drabužiais. Besidalinant dienos įspūdžiais ruošiamės miegui, juk rytoj nauja darbinga diena.

2014 07 21

Pabudome Kultūros namuose. Pajudėjome į jau vakar pradėtas tvarkyti kapines Liesosibirske. Darbai tęsiasi. Kryžiaus komanda sparčiai juda į priekį. Kita mūsų komandos dalis užsiima metalinių kryžių ir tvorelių dažymu. Kryžiaus komanda dirba sklandžiai. Eglė daugumą komandos narių kviečia interviu – išlieti savo išgyvenimus, kurių jau susikaupė tikrai nemažai.

Mūsų dalymas prislopsta, kadangi monotoniškas darbas pradeda supti ir net nejauti kai tavo šepetėlis brūkšteli tau pačiam per pirštus. Papietaujam. Tarp komandos narių jaučiasi auganti įtampa. Replikos dėl vandens, paskui klausant Sauliaus pasakojimo, po jo pasakojimo sulaužomas Julijos telefono

ekranas. Trintis, tik padidėjo. Atėjo dar viena tremtinių palikuonė Stasė, tačiau ne visi galėjome su ja susitikti nes dažymo komandos dalis dažėme.

Mes su Severija paimame abu bakus, skirtus vandeniui ir einame į miesto gatvę parnešti vandens, gal bent jau dėl vandens nebus nepatenkintų. Nuėję prie vandens kolonėlės prisipilame vandens, aišku, iš karto pylėme kaip mes supratome, kol vėliau parodė vietinis, kaip tą daryti geriau. Po to patys apsipylėme vandeniu ir patraukėme link kapinių. Vandens parnešėme daug, užteks visiems. Gerai, kad auganti įtampa jau sklaidosi.

Pagaliau darbai baigti. Visi einame užsidėti marškinėlių su MS atributika ir eisime nešti pagaminto kryžiaus.

Zigmas iškasė duobę, Lukas vis atėjęs patikrina, kaip mums sekasi – kaip dera tikram inžinieriui. Ateina Arnoldo draugai. Pajudėję į kryžiaus gaminimo vietą, visi kartu kimbame mūsų kryžių ir pagauti rimties bei susikaupimo nešame savo padėkos simbolį lietuvių tremtiniams. Nežinau, ką teko išgyventi kitiems MS dalyviams, tačiau aš tai jaučiau nenumaldomą džiaugsmą, kad štai mūsų rankų darbo kryžius, mūsų rankomis atkeltos kapinės galės toliau gyvuoti ir liudyti mūsų šalies tremtinius. Kryžių pastatome, visus apima jaudulys. Užberama paskutinė žemė, saulė jau leidžiasi. Arnoldas man patiki praveisti ceremoniją. Sujudome, kažkur prapuolė vėliava. Aš ne juokais išsigandau. Tokia ceremonija, o vėliavos nebus. Žinau, kad ją vienas iš mūsų kažkas įsidėjo, kaip tik tuo metu, kai mes ryte prie Kultūros namų lauke repetavome „Lietuva brangi“. Vėliava rasta, viskas gerai. Pradedu kalbą, jaučiu kai akyse kaupiasi ašaros, o balsas ima virpėti. Virpa iš nuoširdaus pasididžiavimo savo valstybe ir tai, kad neliekame abejingi savo dramatiškai istorijai. Kelios MS dalyvės neslėpdamos nušluosto ašarą... Sugiedame himną. Jūs net neįsivaizduojate, koks pakylėjimas užplūsta tave, kada tu tolimojo Sibiro žemėje būnat šalai lietuvių kapų tu giedi himną. Sukalbame nuoširdžią maldą ir atrodo, kad ją tikrai išklauso nes tokio nuoširdumo erdvę sukūrėme, kad patys jautėmės lyg pakylėti. Be himno ir maldos, sugiedame ir Lietuva brangi ir atrodo, kad tiek himno, tiek kūrinio Lietuva

brangi eilutes kartotum ir kartotu, o laikas lyg sustoja. Pasodiname tulpes atvežtas iš Lietuvos, prikalamė lentelę su užrašu, kokia intencija šis kryžius, užrišame tautinę juostelę ir paliekame kapines. Ne paslaptis, kad dauguma iš mūsų norėtų čia sugrįžti po 5-10 metų pažiūrėti kaip viskas atrodo ir ar dar tvirtas mūsų pastatytas kryžius. Mūsų pastatytas kryžius Sibiro saulės apšviestas atrodė tikras galiūnas – pilnai atitiko mūsų tautos dvasią.

Kelias į nakvynės vietą įprastas. Mes einame į mus žiūri. Norime nusiprasti, tenka mokėti po 50 rublių. Sutinkame. Pasirodo vaikinams, tik šaltas vanduo. Imasi reikalų Lukas, ieškodamas vamzdžių su šiltu vandeniu, kadangi budinčios moterys sakė turi būti šilto vandens. Pasirodo remontas ir vyrų kabinai vanduo užsuktas... Mes su Luku nesutinkame maudytis po šaltu vandeniu, tai laukiame, kol atsilaisvins merginų kabina. Taip ir įvyksta, pavyko nusimaudyti po šiltu vandeniu. .. Diena atėjo į pabaigą...

2014 07 22

Pakylame gana anksti, kadangi laukia tolima kelionė į naują vietą. Paliekame Liesosibirską . Keliaujame į Jieniseiską. Kelione neužtrunka ilgai, tik nustebina, kad atvykusiame autobuse, kuris mus turi nugabenti į kitą vietą tiek daug piktų žmonių, iki šios sutikti lyg tokie nuoširdūs buvo, o šie, bent man taip pasirodė, piktesni. Bet mums jie netrukdė, mes jiems tuo labiau. Pasiėkėme reikiamą miestą. Judame link miesto kapinių. Kapų padėtis įprasta – apaugę žole ir krūmais, tačiau šiose kapinėse mes, tik ieškome ar yra lietuvių kapų, radus aptvarkome ir keliaujame toliau, čia užtrukdami iki valandos.

Tolimesnis mūsų etapas – pasiekti perkėlą ir atsidurti kitame Jienisiejaus krante, kur nuvykus į reikiamą kaimą apsistosime ilgesniam laikui.

Į keltą vos spėjame ir sėkmingai pasiekiame kitą krantą. Karštis ir vandens trūkumas verčia sunerimti. Persikėlus į kitą krantą imamės vandens paieškos. Pasirodo šiame kaime vienas šulinys, kuris šiuo

metu užterštas ir vandens nebėra. Randame parduotuvę, kurioje galime nusipirkti vandens ir keliauti toliau. Mūsų tikslas – kaimas už 10 – 12 km. Einame neasfaltuotu keliu. Važiuojančių sunkvežimių sukeltos dulkės mums dar labiau primena, kad esame Sibire. Jėgos senka, karštis vargina. Bieka eiti vis guodžiant save, kad tuoj prieisime reikiamą kaimą. Tai pirmasis mūsų toks didelis einamas atstumas, tai užtai sunku adaptuotis. Judu pirmyn stengdamas raginti ir kitus neatsilikti....

Nieko nebus. Nutariame stabdyti pravažiuojančius sunkvežimius. Vienas jų sustoja, telpa maisto komanda, mes toliau judame pėstute. Pagaliau sustabdome ir autopriemonę, kurioje telpame visi likusieji ir gerų žmonių padedami pasiekiamo reikiamą kaimą, susitinkam esu ten jau esančiais mūsų komandos nariais.

Kaime susitinkame su tame kaime gyvenančia lietuve, kuri atvyko į Sibirą po sutuoktvių su tremtiniu, kuris parvyko į Lietuvą, veda mūsų sutiktą moterį ir vėl atvyko į Sibirą. Jos istorija verčia susimąstyti. Pribloškia lietuviškumu dvelkiantis kiemas ir aplinka – išskirtinis nuo šalia esančių kitų kiemų.

Vykstame į kapines, kur apsižiūrime savo darbus, kuriuos planuojame čia įgyvendinti. Prie tragiško kapinių vaizdo jau spėjome priprasti. Todėl matomas tragiškas vaizdas jau nekelia nuostabos, o pamačius ir įvertinus situaciją dėliojame kaip galima kuo geriau ir kokybiškiau viską atlikti.

Po apsižvalgymų maisto komanda kviečia pietų, o grupės vadovas pakviečia pokalbiui ir kaimo seniūnę. Nutariame šiandien darbų nepradėti, o juos nukelti rytoj. Nutarta, kad šiandien mes nakvojame gamtoje – palapinėse. Didžioji grupės dalis juda link planuojamos stovyklavietės, o aš su Tadu, Giedriu ir Gyčiu lydimi seniūnės judame link lentpjūvės susižiūrėti medieną rytojaus kryžiaus gamybai. Viskas mums pavyksta. Dėka geros mus lydinčios seniūnės ir gero lentpjūvės savininko visą reikiamą medieną susiruošiamo ir rytoj beliks mūsų grupelės kryžiaus darymas.

Ateiname į stovyklavietę. Merginos išėjo į pirtį pas seniūnę, o mes pasiryžome maudyti Zyrenkos upelyje, kurį ilgam prisiminsime dėl jo be galo šalto vandens, kuriame mes išdrįsime maudytis..

Pirmas mūsų vakaras laužo šviesos apsuptyje. Pirmą mūsų vakarienę gaminat ant laužo ir pirmas atviras pokalbis tarp savųjų ekspedicijos narių išsakant gerus ir blogus potyrius. Neįžvelgiu aš tų blogumų, tik džiaugiuosi, kad viskas, bent mano akimis vyksta puikiai. Aišku, pasitaiko ir vieno kito piktesnio žodžio iš kitų ekspedicijos dalyvių, bet suprantama – pirmas nuovargis, pirmas nakvojimas gamtoje ir viskas dar tik pradžia, kuri laikui bėgant viskas keisis. Einu miegoti, pradėjus snausti pasigirsta Guodos ir Severijos dainuojama daina, kuri man buvo žinoma ir kažkada dainuota, tad gerai, kad ta daina nuskambėjo, vėliau šią dainą manau įtrauksime į visą mūsų dainų repertuarą.

2014 07 23

Neįtikėtina rašymo aplinka. Ant Jienisiejaus ir Angaros upių santakos kranto, palapinėj lyjant lietuj. Jau temsta tai sunku rašyti. Imu į dantis prožektorių aprašysiu dienos įvykius.

Vakar iš Liesosibirsko traukėme link Jeniseiskavo. Rytą jau apie 7 val. pusryčiauome. Julija su Severija ruošė pusryčius. Tai buvo mūsų komandos pirmą naktį palapinėse. Mes įsikūrėme kartu su Gyčiu, bet bemiegant jaučiu kažkas braižosi apie palapinę, galvoju kažkoks plėšikas, bet tuo momentu Zigmas prabilo „ar galiu ateit pas jus miegoti“ – tai žinoma atsakiau aš. Taip ir sumigome ir sulaukėme ryto. Naktis sunki, kadangi miegojome prie Zarenkos upelio, tai uodų ir palapinėje buvo daug. Bet viską ištvėrėme.

Papusryčiauė aš, Giedrius, Gytis ir Tada patraukėme link lentpjūvės gaminti kryžių, kuriam turėjome laiko 3 – 4 val. Nuėjome, susimatavome, turimą medieną apdirbome su staklėme, kadangi mumis pasitikėjo mumis lentpjūvės savininkas. Viskas pavyksta. Einame supjauti ir judėti link kapinių, kurias tvarko mūsų likusi komandos nariais. Viską padarėme puikiai ir judėjome link kapinių. Duobė kryžiui paruošta, čia vėl pasidarbavo Zigmas. Prikalame prie kryžiaus dievuką ir nešame kryžių į jo

stovėjimo vietą. Įkasame kryžių, atliekame iškilmingą ceremoniją su vėliava, himnu ir malda bei pasodiname tulpes ir pabarstome lietuviškos žemės. Su dideliu jauduliu paliekame ir šias kapines. Nedidelės, bet reikšmingos.

Parvykstame į stovyklavietę, valgome, dedamės daiktus, skubame maudytis, o vanduo šaltumo tai ne tas žodelis, kokio jis šaltumo. Sulaukiame skambučio, kad keltas išplaukia anksčiau nei buvo minėta, tai visi labai suskumbame. Greit pasiekiam e Jienisėjau upės krantą ir padarę nuotrauką su kaimo seniūne ir jos šeima šokame į keltą. Jiems ta nuotrauka manau, labai svarbi, juk ne kasdien atvyksta svečiai iš tolimojo Baltijos jūros krašto. Jau judant keltui spėjau seniūnei paduoti vizitinę, gal atsiųs foto , gal atsiųs foto kaip pavasary pražys mūsų pasodintos tulpės.

Kitame krante jau mūsų laukė PAZ autobusiukas. Sulipame ir snūduriuodami judame toliau. Rašyti norisi, bet negali nes raidės lape šokinėja. Traukėme link kitos perkėlos, kurią pasiekėme po 2,5 val. kelio. Pakrantėje suvalgome arbūzams kuriuo pasirūpino virtuvės komanda ir lipame į keltą. Išlipus iš kelto nusimato eiti apie dešimt kilometrų. Arnoldas sukalba, kad mus paims ta linkme važiuojantis autobusiukas, nors sėdimų vietų jame nėra mus vietiniai rusai drąsina, kad tilpsime visi. Taip ir darome. Tilpome.

Atvykome į Strielkos kapines. Imame įrankius ir tvarkome kapus. Šiose kapinėse randame 4 lietuviškus kapus. Tvarkant savo rankomis atidengiau vieną iš cementinį kapą, kurio visas viršus buvo apibetonuotas, o ant betono susidaręs 20 – 30 cm. Žemės, lapų ir šaknų sluoksnis. Tiesiog atsitiktinai pavyko pastebėti, kad po velėna kažkas yra nuėmus tą susidariusį sluoksnį pamatėme. Neįtikėtina, kaip laikas ir gamta viską keičia ir bando paslėpti...

Darbai į pabaigą, kyla debesys – laukia audra. Nuo kapinių mus paima vietinis gyventojas su transportu, kad nereiktų eiti paveža iki Arnoldo surastos vietos stovyklavietei. Atvykome prie Jienisėjaus ir Angaros upės santakos kranto. Vaizdas nuostabus, bet šiuo momentu ne tas svarbu,

kadangi kyla audra. Imame skubiai statyti palapines. Lengvi daiktai greitai pakyla ir skrenda. Vos pastatėme palapines pradėjo lyti. Nuo lietaus išsisukime. Greit sulindome į palapines. Nurimus lietuj prasideda trumpas pasibendravimas ir miegas.

2014 07 24

Rytas upių santakoje. Pabundu nuo triukšmo stovyklavietėje. Palieku draugus miegančius palapinėje ir traukiu maudytis. Kartu iš palapinės jau lenda ir Lukas su Gyčiu. Maudomės Angaros upės pusėje. Vanduo šiltas. Išsiplauname drabužius ir juokaudami pusryčiaujame gerdami rytinę arbatą. Laukiame iš Arnoldo žinių ir sužinome, kad čia būsimė iki pietų. Arnoldas viską suderina ir sušaukia susirinkimą- sušvilpia. Nuteikia įspūdingai. Pavalgome, pakuojamės daiktus ir judame link naujo taško. Judėsime apie 40 km. Jienisėjaus pakrante prieš srove nuo Strielkos. Mūsų laukia taiga. Kaip informavo Arnoldas, eisime nepraeinamais takais. Bent jau taip mus informavo vietiniai. Visą atstumą turime įveikti per 3-4 paras. Įspėjimas, kad eisime taiga, kurioje reali galimybė sutikti meškų. Budrumas būtinas. Tomas pasiūlo pasiimti meškutėm medaus. JVisi ima galvoti, kaip palengvinti savo kuprines. Aš jau atsikratau keletu daiktų, Laura padarė tą patį. Visi diskutuojam, kaip mums seksis ši kelionė. Aišku, įtampa jaučiama, kilometrų daug, kelias neaiškus. Arnoldas pakviečia visus prie žemėlapio, vaizdai ir iššūkiai stubina. Guoda eidama pro šalį užkliuvo ir nugriuvo. JApkaltina mane, kad nedaviau pasižymėti juostelės ištemptai virvei. Kaip visada nusijuokiamė ir tęsiame darbus toliau. Prieš pasileisdami į taigą, atvykę autobusu iki galutinės stotelės, aplankome ir sutvarkome esančias lietuvių kapines. Prikalame atminimo lentelę, išsidaliname maistą. Prieš pajudėdami į mūsų kelionę susitinkame su vokiečio ir ukrainietės palikuone, kuri papasakojo savo gyvenimo istoriją. Apie sovietų represiją ir jos išblaškytą šeimą. Pagaliau prasideda ilga kelionė per taigą. Pavieniai medžiai apdegę- kažkada buvęs gaisras, vietomis žolė lygi su mumis. Judame sparčiais žingsniais, laikomės visi kartu, šūkaujame ir švilpiame stengdamiesi atbaidyti laukinius žvėris, ypač meškutes. Pagal išardytus skruzdėlynus, matome, jog jos tikrai čia buvo. Keliaudami traukiame lietuviškas dainas. Judame sparčiu žingsniu, todėl kas pusę valandos darome pertraukas. Išėiname į laukymę. Aplink

taiga ir Jienisiejus , akmenuoti krantai ir tik mes. Šioje vietoje praleisime naktį. Nelauktai pradeda lyti, todėl skubame nakčiai susiruošti malkas laužui, kuris turės kurentis visą naktį. Laužas jau dega, Oskaras bando nulaužti sausą pušį esančią šlaite. Vienam jam sunku, todėl į pagalbą skubame ir mes su Gyčiu. Pagaliau medis mums „pakluso“, sausa mediena naktį labai pravers. Vakarienės komanda jau paruošusi maistą- mūsų pirma vakarienė laukinėje taigoje. Skirstomės budėjimą nakčiai. Budėjimą pradėdame mes su Tomu. Kalva ant kurios įsikūrėme skamba nuo juoko ir kalbų kokių veiksmy imsimės jeigu mus aplankytų meška JDėdami malkas į laužą su Tomu diskutuojame įvairiomis patriotinėmis temomis, kas skatina būti patriotu ir pan. Galiausiai tiek uždūminame laužą, kad net uodai atsitraukia, o palapinėse esantys mūsų kolegos, pradeda kosėti. Nelaikydami juoku, visiems įrodinėjame, kad taip saugomės nuo meškų. Tuomet visi pradeda juoktis, pritardami mūsų sumanymui. Šaunus vyrukas tas Tomas JNeliūdna tarnyba su juo prie laužo. Manau, kitą naktį ir vėl budėsime kartu. Pagaliau visi užmiega , o mes toliau diskutuodami apie ekspedicijoje patirtus išgyvenimus. Viriname upelio vandenį taip ruošdami geriamo vandens atsargas. Besidalinant įspūdžiais ir veiklomis iki ekspedicijomis praeina mūsų budėjimo laikas. Žadiname sekančius budinčiuosius- Giedrių su Tadu. Einant link jų palapinės Tomas garsiau sako : „meška. Ką darom? „ Giedrius suprato, kad juokaujam, o Guoda, kuri dar nemiegojo, pagalvojo, kad tai Arnoldas pastebėjo mešką ir turim imtis koku nors veiksmy. Tačiau mūsų juokas išdavė, kad meškos nėra, o Arnoldas miega.

2014 07 25

Pabundu nuo virtuvės komandos žadinimo. Pusryčiai paruošti. Kylam iš palapinių pagal nurodymus, kadangi laiko suvokimas nulinis – juk laikrodžių ir tel. dauguma neturime. Pusryčiaujant dalijamės nakties įspūdžiais. Einu siųsti kelnes, kadangi suplyšo. Tada dienoraščių rašymas ir išvykimas toliau taigos globoje. Šios dienos tikslas – įveikti 20 km. maždaug apie 19 – 20 kg. Laikas spaudžia, turime judėti, todėl pratėsiu rašymą vakare...

Štai sėdžiu ant nuvirtusio medžio ir prisimenu visus dienos įvykius, kuriuos patyrėme startuodami ryte ir finišuodami vakare. Ėjom vietom dideliame nerime, kadangi meškų išvaikščių pievų ir sutrinti skruzdėlynai vėl mums priminė apie meškų pavojų, tai kartojome jau vakar atidirbtus veiksmus. Išsimušame iš miško į pakrantę, žingsnis spartėja. Iš dešinės mums Jienisėjus, o iš kairės aukštos stačios uolos siekiančios apie 70 – 80 metrų. Priekyje didelė kliūtis. Uola, kurią turėsime apeiti – vėl suksime į mišką. Įiname į mišką ir kylame į aukštą kalną, kalną, kuri neįveikiamas be draugo rankos ir palaikymo. Status kalnas, į kurį turime įlipti, o paskui nusileisti, reikalauja pasikliauti draugo pagalba, kuri šioje situacijoje buvo būtina. Į tokio statumo kalną lipu ir leidžiuosi pirmą kartą, na bent jau miško teritorijoje. Viena dauba tarp kalnų ypač man tapo įspūdinga – medžių sąvartos, upelis ir žolė, lyg įrodo, kad čia seniai arba niekada niekas nebuvo ėję...

Kalno kliūtis įveikta, užlipus į kalno viršūnę džiaugėmės, kad vieni be kitų pagalbos taip sėkmingai kalno būtume greitai neįveikę. Nuovargis daro savo, tačiau juokai ir dainos skatina judėti pirmyn, mūsų užsibrėžtu maršrutu, kuriame turime patikrinti ar mūsų einamoje atkarpoje nėra tremtinių kapų.

Juokaujant išsprūsta žodis apie mešką ir jos veiksmus šiuose kalnuose, tuomet Guoda iš karto ragina daugiau šaukti, kad tik ji nepasirodytų. Kalnai įveikti, išsimušame į pakrantę. Pietų metas, kurio metu šalia poilsio Giedrius su Tadu imasi žvejybos – pavyksta, trys žuvelės pagautos.

Mūsų dienos atstumas įveiktas. Vakarienė, pokalbis prie laužo, laužo, kuris ne vien šildo šaltą naktį, bet ir mūsų bendravimo dalis, kurio metu mes dar geriau vienas kitą pažinome.

Įveikus visus dienos kilometrus taip ir neradome jokių lietuvių tremtinių kapų, gal kažką aptiksime rytoj..

Budėjimas prasideda. Pradedame mes su Tomu. Ši naktis jau ramesnė, kadangi nuovargis daro savo. Rutuliojant pokalbį prakalbame apie meškas. Tada tylą ir kažkas už mūsų subraška, su Tomu susižvalgome, akys išdidėjo ir abu pamąstome – meška. Galiausiai paaiškėjo, kad tai nukritęs

celofaninis maišelis.. Galiausiai sumetame visas malkas į laužą, kad būtų šviesu ir šilta ir einame kelti Tado su Giedriumi.

2014 07 26

Rytas vėsus. Miegojome prie pat upės – rūkas, drėgmė. Giedrius su Tadu priminė, kad supjautų malkų jiems nepalikome.

Judame toliau, Nueiname, kokius 3 kilometrus sustojame. Aš, Arnoldas, Oskaras, Giedrius, Tadas išsileidžiame ieškoti buvusio kaimo liekanų. Tikėdamiesi kažką rasti susijusio su čia gyvenusiais tremtiniais. Kapų neradome. Laukai lyg išduoda, kad tai buvęs kaimas. Retkarčiais pasimato besimėtantys lentgaliai. Jau į ieškojimų pabaigą aš prieinu prie daubos ir šukteliu netoliese esančiam Tomui. Dauba lyg bunkeris, bet matosi stogas, visas viršus įgriuvęs, tačiau matosi išlikęs įėjimas. Patraukiame prie jo, susirenka visa mūsų grupė, kurie patraukėme ieškoti kapų ir kaimo. Nutariam, kad tai „zemlenka“, žieminė, kurią galbūt naudojo čia kažkada gyvenę tremtiniai. Vėliau vietinis sutiktas asmuo, kuris domisi tremties istorija, mums pasakė, kad tokiose žieminėse žiemą sudėdavo ledą, kad vasarą jį būtų galima naudoti kaip šaldytuvui žuviai šaldyti.

Pareiname prie draugų, trumpam atsipučiame, išgeriame arbatos, Lukas pavaišina šokoladiniu kondensuotu pienu, kurį greičiausiai įsigijo prieš traukiant į taigą. Pasidalinę Luko desertą traukiame toliau. Judame pusiau apaugusiu miško keliuku. Kelias geras, palyginti prieš tai, kai dvi dienas lipome kalnais, leidomės į pakalnes ir pan. Giedrius su Tadu panori išbandyti turimas bambioškes skirtas meškų atbaidymui, Arnoldas leido. Visi laukėm didelio sprogo, o čia tik du pavieniai poktelėjimai, įvertinome, kad mūsų dainos, bendras šauksmas ir švilpukų triukšmas pranašesnis už sprogo. Prieiname tinkamą vietą pietums. Papietavęs užsnūstum, bet neilgam, Tomas prikelia vandens pliūptelėjimu ant manęs. Išsigandau, tai miegas ir dingo, o kur dar juokas.

Judėdami toliau matome, kad krantas darosi nepatogus. Lipame vėl į mišką. Judame vėl kalnai, nors Arnoldas buvo žadėjęs, kad jų daugiau nebus, bet čia juk Sibiras, o mes judame ieškodami tremtinių pėdsakų. Iš miško sukame į keliuką ir judame toliau. Aptinkame meškų buvimo požymių ir net jų š... Judėjimas vis silpsta. Mūsų jėgos neberibės, dainos jau darosi vis tylesnės, tarpusavio klegesys jau tylia. Rytą taip gerai dainavome. Švilpuku pašvilpia melodiją, o mes bandome atspėti ir atspėję t dainą padainuojam.. Išeiname iš miško ir tolumoje matome kaimo namų stogus.... gal tai miražas, kadangi saulė jau vakarop, o mes matom namus, o tai reiškiasi, kad tai bus kaimas. Norisi judėti greičiau, bet jėgų tam vis mažiau. Pagaliau ateiname, kaimo pradžioje kapinės, kurias tvarkysime rytoj . Numetame kuprines. Sukrentame, tuo tarpu Arnoldas eina iki kaimo „centro“ apsižiūrinėti. Arnoldas parbėga su gera žinia, kad rado pusiau lietuvi, kuris parodė, kur galėsime įsikurti ir praleisti naktį. Vieta tikrai gera. Ant upės kranto, upės, kuri mus lydėjo visam taigos kelyje, kol galiausiai iš taigos išėjome ir atėjome į finišą.

2014 07 27

Po dviejų naktų taigoje šį rytą jau pabudome kaimo teritorijoje, kaimas, kuris taip pat garsėjo kaip vienas iš tų kuriuose, buvo daug lietuvių tremtinių. Arnoldas pasakė, kad per pastarąsias dienas taiga mes nukeliavome apie 45 km. Aišku, buvo sunkumų, buvo visko, tačiau viskas įveikta. Po pusryčių pasiimame reikiamus įrankius ir patraukiame tvarkyti kapinių, kurias vakar praėjome.

Išėjus į kelią pasigirdo automobilio griausmas, atsisukam ogi kaimo seniūnė mus pavijo su automobiliu – perdirbtas zylas. Kaimo seniūnė kartu su vyru važiuoja irgi tvarkyti kapų, tai mus paveš iki kapinių. Sušokom į zylą ir pirmyn. Nu važiavimas paliko gerą ir puikų įspūdį... o seniūnės vyras dar paspaudė gazo, kad padarytų geresnį įspūdį..

Pasiekėm kapines. Kapinėse randame pernai pastatytą lietuvių bendruomenės metalinį kryžių. Trumpam stabtelėję imamės darbų, kadangi kapinės tikrai stipriai apleistos. Medžiai užvirtę ant tvorelių, kryžiai nuvirtę ir viską bando pasiglemžti žolė ir krūmai. Kertame, rauname, įkasame ir

matome, kaip mūsų tvarkomos kapinės virsta mūsų akiai priprastą amžino poilsio vietą . Keli kryžiai ypač įspūdingi, savo dydžiu ir dar išlikusiais užrašais. Aišku, daugumos kryžių net pirminė vieta neaiški nes nuvirtę visai ne kapo vietoje. Ant kai kurių dar įskaitome lietuvių vardus ir pavardes. Sutvarkėm stulbinamai greitai. Nors darbo daug bet jau per buvimą Sibire išmokome ką kaip darome ir vieni kitiem netrukdydami pasiskirstę darais viską atliekame greitai ir kokybiškai. Tik pasigirsta sakiniai – „kur kirvis, kur pjukliukas, padėkit išnešti, padėkit pakelti“. Sutvarkę judame link stovyklos ir dalinamės savo giminės sąsajomis su tremties ar įkalinimo istorija. Imi galvoti, kad kokie laimingi, kad mūsų karta gyvena tokiam ramiam laikotarpyje, kad netenka kentėti alkio, bado ir šalčio, o mūsų giminių artimiesiems tai teko išgyventi ir dažnai paaukoti savo brangiausią turtą – gyvybę... Gyvybę, kuri užgeso tolimojo Sibiro žemėje.

Po kapinių tvarkymo aplankome vietinį istoriką, gyvenantį kaime, kuriame mes nakvojome. Pasitiko malonaus veido ir gilių akių senolis. Liepęs įsikurti aplink stalą pats ima pasakoti kaip jo tėvai čia buvo atitremti ir kaip čia atitrėmė lietuvius. Domėjimasis tremties tema jį paskatino parašyti ir knygą, kurią greitu laiku išleis. Jis net rodė sąrašus, kokios šeimos čia gyveno, kiek vaikų turėjo ir pan. Vidurį Sibiro išsilavinę asmuo, kuriam nesvetima tremties istorija, kurioje įsipina ir Lietuvos tremties istorija.

Pasibuvus pas mielą senolį parvykome į stovyklavietę ir ruošmės išvykti į kitą kaimą. Mums reikia įveikti apie 20 km. Arnoldas praneša, kad mes važiuosime, tik nesako kuo. Einame į sutartą vietą. Ateiname, o ten miškovežis – KRA. Prideda lentų, kad būtų, kur atsisėsti ir lipame į transportą, kuris mus gabens apie 20 km. Judame. Visi rėkia, spiegia, bet džiaugiasi, kad nereikia eiti.

Atvykstame į Momotovo kaimą. Arnoldas mums randa puikią stovyklavietę- apsemta pievos dalis, sala. Ruošimasis vakarienei, mūsų dienoraščio akimirkos ir mano su Tuo paskraidintas Julijos meškiukas, kuris turbūt pirmasis skraidantis meškiukas Sibire. Truputis nerimo, kadangi ilgai

nepareina mūsų maisto komanda. Arnoldas parėjo apžiūrėjęs rytojaus darbus – kapines. Parvyko ir mūsų maisto komanda – juos parvežė vietinis asmuo, pagailėjo, kad nereiktų eiti.

Vakarienė baigta. Taip nesinori eiti miegoti. Vis norisi kartu būti ir kalbėti. Kalbame apie tai, kad jau laikas nenumaldomai bėga ir mūsų ilgi vakarai būnant laukinės gamtos apsuptyje, greitai virs, tik dienoraščio iliustracijos. Būkime realistai. Juk Lietuvoje ne visada susieisime visi kartu, nesėdėsime prie laužo. Tad spragsint laužo liepsnai vis vienas po kito patraukia miegoti. Aš, Lukas, Tadas, Tomas ir Giedrius dar liekame, dar kalbame ir vis bandome stabdyti tirpstantį laiką. Einame miegoti ir mes, galiausiai lieka, tik Lukas.

2014 07 28

Pabundame nuo skardaus Tomo balso „Greičiau audra ateina“. Šoku iš palapinės – tikrai kyla debesys. Tačiau viskas puiku. Debesys praeina. Mes pavalgome ir keliaujame tvarkyti kapinių.

Ne paslaptis, jos tikrai apleistos ir daug jose netvarkos. Medžiai tokie dideli pačiame kape, kad tenka visiems sueiti ir jį išnešti. Tačiau viskas vyksta sklandžiai. Šios kapinės bus ypatingos, kadangi jose statysime kryžių – kryžių, kurių atgabens lietuvių bendruomenė iš Krasnojarsko. Visai šiai veiklai vadovaus Saulius, kuris mus ir pasitiko pasiekus Krasnojarską iš Maskvos.

Kapuose tvorelės nuvirtę, kryžiai sukrypę, žolė su mumis lygi. Negana to, kad čia lietuviai čia Sibire vergavo, šalo ir mirė, mirė svetimos žemės prieglobstyje, jų atminimas jau beveik išnyko, kadangi kryžiai virsta, ant lentelių, kuriose įrašytas vardas pavardė – blunka. Ramu, kurių palaikai pagal galimybes buvo pargabenta į Lietuvą, o kurių ne – palaikus raižo Sibiro medžių šaknys... ar jie tik tiek verti, ar tik tiek jų atminimas verta čia, šioje svetimoje žemėje? Atsakykime kiekvienas sau... mūsų darbas atliktas ir jų atminimas įprasmintas...

Darbus atlikome ir traukėm į stovyklavietę. Apsitaisę švariau nei į kapines ruošiamės vykti į Kazačenską, kur sus mumis nori susitikti vietinė valdžia ir aprodyti patį miestą.

Mieste mus administracijos atstovai pavadžiojo po miestą, aplankėme keletą muziejų ir tada susitikimas su vietiniais žurnalistais, kurie labai jau propaganda kvepia. Apsipirkę beržo tošies gaminių dirbtuvėlėse. Apsilankome rajono valdžios institucijoje – kaip ir savivaldybėje. Viskas čia labai jau senai atrodo, tik naujos lentelės ant durų, kurios vaizdo nepagyvina.

Miestas, kaip ir daugelyje mūsų matytų arba aplankyto miestų – karvių laisvė. Kur jos nori ten ir vaikšto. Po visų susitikimų ir pamatymų – patraukiame link tremtinio Merkio namus, kur turėsime susitikimą su tremtiniu, kurio gyvenimo istorija mums padarė didelį įspūdį.

Atidaro duris senyva moteris, matosi, kad ne lietuviškos tautybės. Neklydome, jos tautybė – buretė. Pamatome ir Algirdą Merkį, kuris sunkiai vaikšto, tačiau mus pamatęs nudžiugo. Kvietė mus į vidų ir įdėmiai ėmė klausyti jo tremties istorijos, kuri prasidėjo 1948 m. kada jam buvo 11 m.

Žvelgiu į Algirdą, tada į jo žmoną ir mąstau, kiek sulaužytų likimų ir išardytų šeimų per teroro metus, kada nukentėjo tiek Baltijos valstybės, tiek Rusijos tautos, o to pavyzdys A. Merkio šeima, jo žmona tremtinių vaikas Rusijoje.

Taip ir susidėliojo, kad daugumai mūsų tėvynainių svetima tauta tapo gyvenama vieta, šeimos mišrios, vaikai ir vaikaičiai jau nebekalba lietuviškai ir šalia to daug neaiškumų, kas yra jų tėvynė ir gimti namai. A. Merkys tiek metų išgyvenęs Rusijoje, tačiau lietuviškos kalbos ir aukštaitiško akcento taip ir nepamiršo, brangina savo kalbą ir džiaugiasi, kad gali su mumis kalbėti lietuviškai. Mūsų viešnagė ėjo į pabaigą. Atsisveikinant pakalusiam ar mus priimtų jei atvyktume, kokiai savaitei pagyventi – smagiai nusišypsojo ir nedvejodamas atsakė, kad būtinai, tik atvykime.

Palikus A. Merkio kiemą ir išklausus jo istoriją dar ilgai galvojau apie jį ir jo istoriją, apie tai ką mes sužinojome iš jo ir kuo galėjome pasidžiaugti. Nepamiršiu jo žvilgančių akių ir džiaugsmo, kada jis mus sutiko savo kieme. Lietuviai iš Lietuvos, iš daugiau nei 5000 km. svečiai jo kieme kalbantys lietuviškai, ar kas gali būti geriau tremtiniui gyvenančiam toli nuo Lietuvos...

Vakaras ir mūsų paskutinis vakaras prie laužo. Dalinamės įspūdžiais apie Sibirą. Rytoj paskutinė diena, kada mes taip arti gamtos ir taip toli nuo didmiesčio. Rytoj paliekame Sibiro žemę ir trauksime link Krasnojarsko.

2014 07 29

Dainuodamas Tomas prikelia visus miegančius. Visi pakyla iš palapinių, valgome ir ruošiamės palikti stovyklą. Dangus apsiniaukęs, matyt liūdi, kad mes išvyksime. Judame į vakar sutvarkytas kapines, į kurias turi atvažiuoti Saulius su kitais asmenimis ir atvežti kryžių, kurį turime pastatyti.

Ne užilgo atvežamas ir kryžius. Atvyksta vietinės valdžios atstovai ir A. Merkio sūnus, kuris kad ir nemoka kalbėti lietuviškai, tačiau pilnas lietuviybės ir patriotiškumo. Ruošiamės ceremonijai, atnešame kryžių, ateina katalikų kunigai, kurie atvyko iš Krasnojarsko.

Prasideda mirusiųjų tremtinių pagerbimas ir kryžiaus statymo ceremonija. Arnoldas pristato kaip viskas vyko, kaip mes čia ką veikiamė atvykę iš taip toli nuo Lietuvos. Kunigas išdalina žvakutes ir rožančius. Meldžiasi. Sukalbame lietuviškai maldas, sugiedame himną tvirtai laikydami rankose trispalvę. Maldos ir himno žodžiais lyg išreikiame savo padėką ir pagarbą čia palaidotiems tėvynainiams, o uždegtos žvakutės ir padėti rožančiai prie tremtinių kapų, lai leidžia čia besiilsintiems surasti amžiną ramybę. Šalia pastatyto kryžiaus pasodiname turimas tulpes iš Lietuvos ir visi kupini rimties ir susimąstymo paliekame kapines ir judame į Piskunovkos kaimą taip pat pastatyti kryžių ir atlikti tokią pat ceremoniją. Prieš atliekant ceremoniją dar sutvarkome Piskunovkos kapines. Kol vieni ruošia vietą kryžiui, kiti tvarkome: kertame rūmus, atverčiame išvirtusias tvoras, naukai įkasame išvirtusius kryžius. Vietinės valdžios atstovai stebisi, kaip mes taip skubiai ir kruopščiai dirbame su liepsnojančia ugnele ir užsidegimu. Piskunovkos kaimo kapinės, kuriuose pagal įrašus radome daug rokiškėčių palaidotų šiose kapinėse.

Sutvarkius ir pažvelgus į nuveiktus darbus supranti, kad mūsų darbai įgauna didelę reikšmę. Jauti kelių kartų ryšį, kada pakeli akis į pastatytus kryžius ir sutvarkytus kapus. Kada kartu giedame himną, o rankos spaudžia mūsų trispalvę, tada jauti, kad praeities karta dabarties jaunimas sujungia mūsų kartas į vieną istoriją. Neapsakomas jausmas, kai šventinamas kryžius, o visų mūsų lūpos taria maldos žodžius ir į padangę pakyla himno žodžiai. Negali sulaikyti jaudulio, kada ant kryžiaus atsispindi mūsų trispalvės juostelė, šalia kryžiaus padedama laukinių gėlių puokštė perjuosta trispalvės juostele, o taip neseniai čia augo krūmai ir žolė.

Nežinau, kas dar gali taip paveikti ir kelti dar didesnę pasididžiavimą savo tauta. Nei vienas žodis negali perteikti tų išgyvenimų, kuriuos patyrėme mes. Mes – žemintos, bet nepažemintos, niekintos, bet nepaniekintos tautos vaikai, kurie toli nuo Lietuvos atstato savo tautos istoriją ir įtvirtina jos istoriją.

Neabejotina, kad didesnio iškilmingumo šiai ceremonijai suteikė dalyvaujantys kunigai, vienas jų man paliko didelį įspūdį, todėl paskui, kai jau plaukėme keltu, su mumis vyko ir kunigai, tai nuėjome prie vieno iš jų pasikalbėti. Suprantama, kad tai taip pat neeilinės asmenybės.

Vėliau mūsų kelionės tęsėsi į Kazačenską, kur turėjome susitikti su A. Merkiu. Jau prieš pat išvykstant į Krasnojarską greitai nutarėme dar kartą nueiti iki A. Merkio ir jam perduosime visos ekspedicijos metu turėtą trispalvę, kurią gavome iš LR Seimo Gedulo ir vilties dienos proga, kurią mums patikėjo vežtis į Sibirą.

Pradarome A. Merkio kiemo vartus ir mus pasitinka jau matyta A. Merkio žmona. Nudžiunga mus pamačiusi. Tuoj pat prieina ir A. Merkys. Nudžiugo mus pamatęs, kad taip greitai vėl atvykome pas jį ir jo žmoną į svečius. Daug laiko neturėjome, kadangi mūsų laukė transportas. Pasakėme, kokių tikslų vėl atvykome, kad norime jam perduoti vėliavą. A. Merkys labai nudžiugo ir susijaudino, kada

mes jam įteikėme trispalvę iš Lietuvos. Lietuvoje gautą, Sibire išnešiotą ir galiausiai tą vėliavą perduodame jam – tremtiniui iš Lietuvos, kurią prievarta paliko 1948 m su savo tėvai ir broliu.

Atsisveikinę su A. Merkiu patraukiame link Krasnojarsko.

2014 07 30

Rytas Krasnojarske prasideda 8:00 val. Mūsų laukė mikroautobusas kartu su Sauliumi. Prasidėjo mūsų ekskursija po Krasnojarsko miestą. Atvykus į miesto centrą susipažinome su miesto architektūra svarbiausiais miesto momentais vėliau patraukėme į susitikimą su krašto valdžia Krasnojarsko krašto bibliotekoje. Biblioteka didelė. Mus pasveikino pats krašto gubernatoriaus pavaduotojas. Jų pokalbis įdomus, tačiau kreipiamas į vieną pusę. Siūlo ateities ekspedicijas derinti su jų kultūrinėmis veiklomis. Lyg palaiko mūsų veiklą, tačiau juntu jų vienpusį supratimą, pradeda kalbėti apie mūsų bendrą istoriją, tai jau man iškart sukelia tam tikrus jausmus, kokia bendra istorija, kai jie mus ir daugelį Baltijos tautų buvo okupavusi ir bandė primesti savo politiką, kultūrą ir istoriją. O plus reiktų nepamiršti, kad mūsų ekspedicijos tikslas nelankyti jų kultūrinių renginių, o tvarkyti tremtinių kapus ir susitikti su gyvais lietuviais. Tai susitikimas su lietuviu Sibire, manau, pati geriausia kultūrine ir istorinė programa, nei ką siūlo mus sutikę svečiai.

Po to keliavome toliau. Niekaip nesuprantu. Tai kiek stipriai paveikta visuomenė, kad savo tautos diktatoriaus – Lenino biustai ir statulos, kol kas labai gerbtinose vietose. Tauta savo budelį garbina ir Gerbia.

Aplankę Ciūricho muziejų, pabuvoję prie vienos didžiausios hidroelektrinės, subėjome ieškoti pašto išsiųsti laukų į Lietuvą iš Sibiro, tai pavyko mums padaryti. Beliks laukti laiškų Lietuvoje. Paskutinis mūsų vieta – apžvalgos aikštelė. Pakilome į kalno viršūnę – apie 500metrų ir pamatėme atsiveriantį visą miesto vaizdą. Pasigrožėję gamtovaizdžiu traukėme link savo nakvynės vietos. Vakare perkame

lauktuves, vakarieniaujame ir lauksime ankstyvo ryto, kada keliausime į oro uostą ir skrisime į Maskvą.

2014 07 31

Lėktuvas Maskvoje nusileido sėkmingai. Mus pasitiko jau matyti Lietuvos ambasados atstovai. Judame į ambasadą. Mus pasitinka pats ambasadorius. Pakviečia įsikurti, apsitvarkyti ir kviečia papusryčiauti. Viskas taip kaip ir atvykus. Puikūs mieli žmonės dirbantys Lietuvos ambasadoje. Pasidaliname savo patyrimais ir išgyvenimai turėjome keletą valandų pasivaikščiojimui po Rusijos sostinę. Pasivaikštinėję parvykome į Lietuvos ambasadą ir atsisveikinę su čia dirbančiu kolektyvu – keliaujame link traukinių stoties. Stotį pasiekiam sėkmingai. Iškilė tam tikrų reikalų, kadangi ne visi važiuosime viename vagonė, tačiau mes viską išsprendėme ir pajudėjome link mūsų Lietuvos, kurios jau spėjau pasiilgti. Dundant traukinio vagonams ilgai kalbėjome su Luku labai rimtomis temomis, mums bekalbant jau kviečiami eiti į vagono restoraną valgyti ir pasveikinti Zigmą su gimtadieniu, prieš tai dar Sibire pasveikinome ir Gytį su gimtadieniu. Viktorija juokavo, kad Zigmui šis gimtadienis bus ypatingas, kadangi jo gimtadienio šventimas prasidės LR Prezidentūroje. Traukinys juda tolyn link Lietuvos.

2014 08 01

Rytas. Traukinys sustoja Baltarusijos ir Lietuvos pasienyje. Jau greitai ir mes būsim Lietuvoje. Keli grupės nariai jau telefonu duoda interviu kelioms radijo laidoms. Mūsų nuotaika pakylė. Visi su nekantrumu laukiame, kada privažiuosime kitą sustojimą – Vilniaus geležinkelio stotį...

Štai jau matome artėjantį Vilnių. Visi susibėgame į vieną kupė trumpam pasikalbėjimui ir paskutiniai foto traukinyje. Sueiname į vieną vagoną, nutariame, kad pirma išlips Eglė, kadangi ji mūsų akis, kuri viską fiksuoja, o išlipimo akimirka taip pat nori nufilmuoti. Pirmasis lips Arnoldas, kuris mus lydėjo visą ekspediciją ir vedė Sibiro takais. Paskui visi paskui vieną.

Artėjame prie Vilniau geležinkelio stoties. .. Traukinys sustoja. Būnat vagone mojuojame mūsų laukiantiems asmenims. Per mažytį vagono langelį iškišame vėliavą, kuri plazdėjo jau įvažiuojant į Vilniaus geležinkelio stotį. Reikia jau išlipti ir padėti koją ant lietuviškos žemės.. Mes su Oskaru imame trispalvę ir eisime kartu..

Lipu iš vagono... jaučiu, kad iš džiaugsmo jau akyse kaupiasi ašaros ir ilgiau neatsilaikysiu... Aš jau ant savo lietuviškos žemės. Artimieji, draugai, pažįstami ir visi lyg darni šeima. Ašaros rieda, o aš te ištariu „ Aš ten buvau“ ir tvirtai spaudžiu vėliavą... Mes ten buvome, daug padarėme, daug pamatėme ir įprasminome. Supratome, kaip svarbu branginti laisvę, atmintį ir tautos istoriją. Praleidau Sibire dvi savaites, bet per jas daug kas pasikeitė, daug ką pradedi vertinti visai kitu aspektu..

Po trumpo interviu žurnalistams ir trumpu pasilabinimu artimaisiais visi patraukėme į svečius pas prezidentę Dalią Grybauskaitę. Džiaugiuosi jos nuoširdumu ir viso projekto bei jaunimo palaikymu. Smagus betarpiškas bendravimas , manau, paliko daugeliui gerą įspūdį. Jautėme prezidentės rūpestį ir palaikymą, jautėme ir jos džiaugsmą, kad mums viskas pavyko ir sėkmingai parvykome į namus... Ekspedicija baigėsi, o dar prasidės mūsų misija po Lietuvą, mūsų transliavimas daugeliui Lietuvos piliečių... tad iki susitikimo pristatymuose.